

НАУКОВІ ПРАЦІ

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

Історичні науки. Том 47

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАУКОВІ ПРАЦІ

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Том 47

Кам'янець-Подільський
2025

Н16

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Ідентифікатор медіа R30-02190 (рішення № 132 Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення від 18.01.2024 р.)

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка (протокол № 12 від 25 вересня 2025 р.)

Видання індексується наукометричними базами: **Index Copernicus, OUCI, Google Scholar**

Рецензенти:

О. Гуржій – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту історії України НАН України;

Л. Циганенко – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії та методики її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія тому:

С. Кошилов, доктор історичних наук, професор (*головний редактор*); **В. Смолій**, академік НАН України, доктор історичних наук, професор; **І. Боровець**, кандидат історичних наук, доцент; **О. Вальонене**, кандидат історичних наук (м. Вільнюс, Литовська Республіка); **Д. Ващук**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **А. Глушковецький**, кандидат історичних наук, доцент; **М. Гутька**, доктор філософії (м. Ружомберок, Словаччина); **В. Гуцал**, кандидат історичних наук, доцент; **В. Дубінський**, кандидат історичних наук, доцент (*заступник відповідального редактора*); **О. Дяченко**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **О. Завальнюк**, доктор історичних наук, професор; **М. Кметь**, доктор філософії, доцент (м. Банська Бистриця, Словаччина); **І. Коляда**, доктор історичних наук, професор; **О. Комарницький**, доктор історичних наук, професор (*відповідальний редактор*); **М. Кругляк**, кандидат історичних наук, доцент; **Д. Кудінов**, доктор історичних наук, доцент; **О. Мельничук**, доктор історичних наук, професор; **В. Михайловський**, доктор історичних наук, професор; **О. Могилов**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **П. Олексак**, доктор філософії, доцент (м. Ружомберок, Словаччина); **О. Рябченко**, доктор історичних наук, професор; **С. Самуїлова**, кандидат історичних наук, доцент (м. Софія, Болгарія); **І. Собков'як-Табак**, доктор габілітований, професор (м. Познань, Республіка Польща); **О. Федьков**, доктор історичних наук, професор (*заступник відповідального редактора*); **А. Філінюк**, доктор історичних наук, професор; **А. Чуткий**, доктор історичних наук, професор; **Д. Яблонська**, доктор філософії (*відповідальний секретар*).

Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. Т. 47. 330 с.

Адреса редакційної колегії: *історичний факультет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Татарська, 14, м. Кам'янець-Подільський, 32301*

Наказом Міністерства освіти і науки України збірник включено до КАТЕГОРІЇ «Б» переліку наукових фахових видань України у галузі «ІСТОРИЧНІ НАУКИ» (Наказ МОН України № 409 від 17.03.2020 р.).

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційній сторінці видання: <http://sp-history.kpnu.edu.ua/uk/>

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University

SCIENTIFIC PAPERS

**OF THE KAMIANETS-PODILSKYI
IVAN OHIIENKO NATIONAL UNIVERSITY**

HISTORY

Volume 47

Kamianets-Podilskyi
2025

Feshchenko-Chopivskiy, I. (1992). *Khronika moho zhyttia: Spohady ministra Tsentralnoi Rady ta Dyrektorii* [The chronicle of my life: The memoirs of the Central Rada and the Directory]. Zhytomyr: Visnyk, 126 s. [in Ukrainian].

Archiwum Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie. Teczka Korespondencja do profesora Iwana Ohijenko. 1229/53. [in Polish].

Bruski, J. J. (2000). *Petlurowcy: centrum Państwowe Ukrainńskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie (1919-1924)*. Kraków: ARCANA i Bruski, 600 s. [in Polish].

Świtalski, K. (1992). *Diariusz. 1919-1935*. Warszawa, 836 s. [in Polish].

Отримано: 20.08.2025

DOI 10.32626/2309-2254.2025-47.275-298

УДК 378.091:[172.15+172.16](477)«1941»

ГАЙ-НИЖНИК Павло – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, вул. Генерала Алмазова, 8, м. Київ, індекс 01011, Україна (Hai-Nyzhnyk@ukr.net)

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8912-8398>

HAI-NYZHNYK Pavlo – Doctor of Historical Sciences, Leading Researcher of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethno-National Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, 8 Generala Almazova Street, Kyiv, index 01011, Ukraine (Hai-Nyzhnyk@ukr.net)

Бібліографічний опис статті: Гай-Нижник, П. (2025). Народна міліція під орудою ОУН (р): спроба інституалізації в намаганні відродити Українську Державу (1941 р.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (47), 275–298.

НАРОДНА МІЛІЦІЯ ПІД ОРУДОЮ ОУН(Р): СПРОБА ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ В НАМАГАННІ ВІДРОДИТИ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ (1941 р.)

Анотація. Ще до безпосереднього початку німецької-радянської війни Організація Українських Націоналістів (революційна) на чолі зі С. Бандерою розпочала ретельну підготовку до відродження Української Державності. З цією метою було створено спеціальну «Державну Комісію ОУН», яка розробила план дій за умов бойових дій, воєнного часу та стану фактичної окупації українських теренів іноземними військами та окупаційними силами (переважно німецькими). Після проголошення відновлення Української Держави 30 червня 1941 р. у Львові, було створено Українське Державне Правління (уряд) на чолі з Я. Стецьком, а також закладалися органи українського міського самоврядування на звільнених з-під російсько-комуністичної окупаційної влади теренах. Водночас, відбувалося творення структури української Народної мілі-

ції – напіввоєнізованих підрозділів охорони порядку і самооборони. Становище ускладнювалося не лише воєнним лихоліттям, а умовами нової дійсності – окупаційної політики III Райху (націонал-соціалістичної Німеччини) та його сателітів (Угорщини, Словаччини і Румунії), а також діяльності польського підпілля та польських колаборантів. Відтак було створено структури Народної міліції, які мали чітко визначені територіальний поділ та інституційно-управлінську вертикаль. Проте через протиукраїнську політику Німеччини, хвилю арештів, репресій та терору проти українських національно-визвольних сил загалом і мережі ОУН(р) зокрема, остаточного завершення усталення, зміцнення та інституціоналізації Народної міліції не відбулося, а її підрозділи вимушені були перейти у глибоке підпілля. **Методологічна основа статті** базується на таких принципах, як об'єктивність, контекстуальність, історизм і багатofакторність, що дозволяє проаналізувати політичну роль ОУН(р), тактику та дії її підрозділів в перебігу спроб відновити Українську Державу та її місцеві міліцейські структури в динаміці та взаємозв'язках, обумовлених іноземною окупацією українських земель. Основними методами дослідження є історичний метод і ситуаційний аналіз. Застосовуються методи логічного, текстологічного, порівняльного аналізу, а також проблемно-хронологічний, персоніфікаційний. **Наукова новизна** полягає у спробі комплексного відтворення процесу організації системи і структури української національної міліцейської мережі поза контролем окупаційної влади. **Висновки.** У статті досліджено перебіг спроби та нюанси формування воєнізованих загонів Народної міліції в системі місцевого самоврядування під егідою Організації Українських Націоналістів (революційної) в контексті її намагань відродити Українську Державу у 1941 р. Висвітлено теоретичні засади і мету створення Народної міліції Проводом ОУН(р), спроби її інституціоналізації та перебіг засадження на місцевому рівні в руслі намагань впровадити в життя підпорядковану Організації мережу національно-самоврядних органів влади з метою відновлення Української державності.

Ключові слова: Народна міліція, ОУН(р), УДП, місцеве самоврядування, український націоналізм

THE PEOPLE'S MILITIA UNDER THE AUSPICES OF THE OUN(R): AN ATTEMPT AT INSTITUTIONALIZATION IN AN ATTEMPT TO REVIVE THE UKRAINIAN STATE (1941)

Abstract. Even before the immediate beginning of the German-Soviet war, the Organization of Ukrainian Nationalists (revolutionary) led by S. Bandera began thorough preparations for the revival of Ukrainian Statehood. For this purpose, a special "State Commission of the OUN" was created, which developed a plan of action under the conditions of hostilities, wartime, and the state of actual occupation of Ukrainian territories by foreign troops and occupation forces (mainly German).

After the proclamation of the restoration of the Ukrainian State on June 30, 1941 in Lviv, the Ukrainian State Board (government) was created, headed by Ya. Stetsko, and bodies of Ukrainian city self-government were also established in the territories liberated from the Russian-communist occupation power. At the same time, the structure of the Ukrainian People's Militia – paramilitary units for maintaining order and self-defense – was being created. The situation was complicated not only by the hardships of war, but also by the conditions of the new reality – the occupation policy of the Third Reich (National Socialist Germany) and its satellites

(Hungary, Slovakia and Romania), as well as the activities of the Polish underground and Polish collaborators.

Thus, the structures of the People's Militia were created, which had a clearly defined territorial division and institutional and managerial vertical. However, due to the anti-Ukrainian policy of Germany, a wave of arrests, repressions and terror against the Ukrainian national liberation forces in general and the OUN(r) network in particular, the final completion of the establishment, strengthening and institutionalization of the People's Militia did not occur, and its units were forced to go deep underground. **The methodological basis of the article** is based on such principles as objectivity, contextuality, historicism and multifactoriality, which allows us to analyze the political role of the OUN(r), the tactics and actions of its units in the course of attempts to restore the Ukrainian State and its local militia structures in the dynamics and relationships caused by the foreign occupation of Ukrainian lands. The main research methods are the historical method and situational analysis. The methods of logical, textological, comparative analysis, as well as problem-chronological, personification are used. **The scientific novelty** lies in the attempt to comprehensively recreate the process of organizing the system and structure of the Ukrainian national militia network outside the control of the occupation authorities. **Conclusions.** The article examines the course of the attempt and the nuances of the formation of paramilitary units of the People's Militia in the system of local self-government under the auspices of the Organization of Ukrainian Nationalists (revolutionary) in the context of its efforts to revive the Ukrainian State in 1941. The theoretical principles and purpose of the creation of the People's Militia by the OUN(r) are highlighted, as well as attempts at its institutionalization and the course of its establishment at the local level in the context of efforts to implement a network of national self-government bodies subordinate to the Organization in order to restore Ukrainian statehood.

Key words: Organization of Ukrainian Nationalists (revolutionary), People's Militia, Ukrainian State Board, Ukrainian local self-government, Ukrainian nationalism

Постановка проблеми. Події в Україні після початку радянсько-німецької війни й проголошення відновлення Української Держави Актом 30 червня 1941 р. та утворення Українського Державного Правління, свідчать про дієву спробу встановити органи української місцевого самоврядування і правопорядку паралельно встановлюваних адміністративних структур німецької, угорської та словацької окупаційним владам.

Реконструкція і пізнання історико-правових умов формування, структуризації та діяльності національних українських органів охорони суспільного порядку (Народної міліції) за умов іноземної окупації, розуміння специфіки їх правового регулювання та функціонування може стати корисним досвідом для практичної діяльності органів охорони правопорядку України в надскладних обставинах російсько-української війни, а надто – на тимчасово окупованих ворогом теренах. В часах тотальної війни силові органи влади народу, що створюються, регулюються й керуються через підпільну організаційну структуру й підпорядковуються фактично «паралельній» національній державі, що у підпіллі бореться за своє виживання, але офіційно веде проголошену на увесь світ національно-визвольну війну за власну державність зумовлює й актуальність цієї наукової праці.

Аналіз джерел та останні дослідження свідчить про те, що попри епізодичні відомості про Народну міліцію, підпорядковану Українському Державному Правлінню у доробках А. Кентія (Кентій, 1998), З. Книша (Книш), І. Патриляка (Патриляк, 223), С. Рябенка (Рябенко, 2018) та ін., комплексного дослідження на цю тему здійснено не було.

Метою дослідження є аналіз і розкриття ролі ОУН(р) у спробі організації Народної міліції та реконструкція її структури у 1941 р.

Виклад основного матеріалу. Напередодні німецько-радянської війни, здійснюючи генеральний напрямок революційно-визвольної політики, Провід ОУН(р) одностайно вирішив, що відносно державного будівництва кермування покладається на Я. Стецька, який «з хвилиною переходу кордону з ЗОУ перебирає відповідальність за дію революційної ОУН в Україні, отримує повноважності у непередбачених ситуаціях надзвичайним порядком приймати рішення такі, як вимагатиме цього революційна рація» (Стецько, 1967, с. 157). С. Бандера мав тимчасово залишатися на західних окраїнах України (тобто по той бік т. зв. лінії Керзона) як політичний лідер, який давав би вказівки та інструкції усій революційній ОУН.

Свою інтенсивну роботу провадила у Кракові й «Державна комісія ОУН» на чолі з В. Горбовим¹, яка розробляла комплекс документів, що мали докладно регламентувати організацію всіх механізмів і щаблів влади та місцевого самоврядування на звільнених землях (Книш, [б. р.], с. 175). Було створено й стислішу комісію, що опосередковано була пов'язана з «Державною комісією ОУН» й розробляла більш вузькі теми (там активно працювали С. Бандера, Я. Стецько, Р. Шухевич і С. Ленкавський, які залучали необхідних фахівців) (Стецько, 1986, с. 25).

Відтак було розгорнуто широку мережеву підготовку організаційних кадрів щодо військового вишколу й підготовки майбутніх державно-самоврядних органів і структур на звільненій Вермахтом від Червоної Армії територіях України (Кентій, 1998, с. 124). У підсумку «Державна комісія ОУН» вже на 1941 р. виробила Інструкцію «Діяльність і боротьба ОУН під час війни». Революційна ОУН мала проголосити відновлення Української Держави. Відповідно мусили бути зорганізовані й встановлені державні органи влади на всіх рівнях та на усіх звільнених теренах (Патриляк, 2003, с. 90). Усі керівні посади повинні були б обсажені виключно членами ОУН(р) або її прихильниками, а члени Організації мусили стежити за усіма сферами життєдіяльності та, у разі помічення будь-яких відхилень від програми ОУН, доповідати відповідним очільникам тощо (Трохимович, 2007, с. 300). Саме з цієї причини на початку травня 1941 р. у середині ОУН(р) було розповсюджено (разом з рішеннями квітневого II Великого збору) «Політичні вказівки», які були свого роду інструкцією для дій за різних військово-політичних обста-

¹ «Мельниківці», зі свого боку, розгорнули у Кракові роботу своєї «Комісії державного планування».

вин та розвитку глобальних подій й, зокрема, при оголошенні національної державності в умовах тотальної війни на теренах України між європейськими імперіями-монстрами (ОУН в світлі..., 1955, с. 48).

У вітчизняній та зарубіжній *історіографії* політичний аспект та перебіг проголошення Акту відновлення Української Держави 30 червня 1941 р., діяльність похідних груп та тактику і стратегію ОУН(р) під час Німецько-радянської війни досліджено і висвітлено доволі ґрунтовно. Проте про спроби та нюанси становлення місцевого самоврядування під егідою ОУН(р) загалом й зокрема формування Народної міліції (як на рівні теорії, так і безпосередньо в дії) під патронатом Організації у наукових розвідках і працях згадується здебільшого фрагментарно або ж у контексті тогочасного військово-політичного становища. Більше того, досить часто у дослідженнях плутаються історичні кластери приналежності, підпорядкування та завдань міліційно-поліційних формувань у контексті матриці національно-визвольних та національно-колабораційних (проокупаційних) формувань у системі формування та діяльності місцевих органів влади і воєнізованих загонів самоврядування тощо. Відтак висвітлення теоретичних засад і мети створення Народної міліції Проводом ОУН(р), спроби її інституалізації та перебіг засадження на місцевому рівні в руслі намагань впровадити підпорядковану Організації мережу національно-самоврядних органів влади з метою відновлення Української державності є *надзвичайно актуальним* не лише з наукового огляду, а й в контексті встановлення історичної правди та недопущення псевдо-історичних крутійств політико-пропагандистського штибу тощо.

Ще на початку травня 1941 р., крайовий провідник ОУН(р) І. Климів («Легенда») своїм розпорядженням визначив на кожну область Українські національні революційні Проводи, які склалися з голови обласного управління, коменданта міліції, військового коменданта, голови обласної господарської управи, керівника транспорту, народної освіти тощо. Подібний національний Провід було призначено й на кожний район у західних українських землях. Усі ці уряди вже були сформовані до 20 травня 1941 року (Сергійчук, 2001, с. 4). Тоді ж, у травні 1941 р. Революційним Проводом ОУН було розроблено й окрему інструкцію щодо організації Служби безпеки та Народної міліції (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 2, спр. 1, арк. 57–76). Тож лише-но німецька армада посунула на Радянський Союз (СРСР), ОУНівські структури були готові розпочати опановувати звільнені від комуно-більшовиків західноукраїнські терени.

На очищеній від ворога території слід було зорганізувати міліцію, парамілітарні організації та стабільні військові частини. Паралельно творити всі необхідні для нормального функціонування державного життя установи, суди, різні суспільні установи для організації постачання війську, шпиталі, комунікаційні служби, фінансові уряди тощо (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 2, спр. 1, арк. 15–19). Прямуючи до Львова, згадував Я. Стецько, починаючи від м. Ярослав, його група (Я. Стецько, Я. Старух, І. Равлик, В. Кук,

Л. Ребет, Д. Яців, І. Вітушинський, В. Хомів-Лімницький та бойовий охоронний загін СБ ОУН) в усіх населених пунктах оголошувала про відновлення державності, встановлювала місцеву владу, організовувала міліцію, цивільно-господарські уряди тощо (Стецько, 1967, с. 175).

Тим часом 30 червня 1941 р. група Я. Стецька дібралася до Львова, де на нараді було вирішено, що німці навряд чи допустять проголошення української державності у Києві, а відтак, закім є слушний момент, потрібно діяти централізовано у Львові. Тож було вирішено проголосити відновлення Української держави того дня на скликаних задля цього Національних Зборах революційним порядком. Поміж інших завдань, було ухвалено, аби швидко сформована міліція (її організація покладалася на І. Равлика, а крайовому провідникові ОУН(р) І. Климіву («Легенді») та його бойовикам, що оперували в околицях Золочева, наказувалося негайно пробитися до міста, підрозділ же Р. Шухевича було приведено до бойової готовності) (Стецько, 1967, с. 180–186). Тоді ж відповідним Актом було проголошено про відновлення Української Держави та створення її уряду – Українського Державного Правління (УДП) на чолі з Я. Стецьком (Гай-Нижник, 2015; Гай-Нижник, 2016). Що ж до плану творення державності на місцях в умовах фактичної присутності в Україні окупаційних військ, Я. Стецько так, зокрема, згадував про це: «Взяти у свої руки адміністрацію, господарське життя, культурно-освітнє, а понад усе організувати армію і міліцію. Ми встановлятимемо в усій Україні такі порядки, які відповідають українській духовності і нашому соціальному і культурному ідеалові» (Стецько, 1967, с. 197).

Розвій державної влади і державного апарату у загальному мав би йти наступним порядком: від територіальної централізації при повносяжній діловій децентралізації на початку – до ділової централізації і творення окремих організаційних будов у поодиноких ділянках – згодом (Гай-Нижник, 2015). Тобто: «зразу територіальні одиниці (округи й райони) будуть у великій мірі самовистарчальними, замкненими в собі, їхні зв'язки з вищими одиницями і з рівнорядними сусідами будуть слабкі. В той час всі функції державного життя будуть на місці кермовані й централізовані в одній владі» (Стецько, 1967, с. 109). В міру налагодження зв'язків і розбудови обласного (на західноукраїнських землях – також і крайового) правління, а вище – уряду Української Держави мали поступово налагоджуватися й окремі ділові зв'язки в такому (часовому) порядку: військовий, служби безпеки, комунікації, господарства і фінансів, урядів праці, суспільної перебудови та опіки, виховання й освіти тощо (ОУН в 1941..., 2006, с. 109).

Завданням членів революційної ОУН було опанування усєї владою в країні по усій її вертикалі та горизонталі. Окремо наголошувалося й на тому, що «вся керма Служби безпеки мусить бути в руках ОУН» (ОУН в 1941..., 2006, с. 115). На комендантів Народної міліції, як органу Служби безпеки, та керівників окремих відділів наказувалося делегувати найпевніших і найвипробуваних членів Організації. Також усі апарати і кадри Служби безпеки, а

передовсім її військові і політичні відділи мусили бути обсажені якнайбільше членами ОУН(р).

Тож правоохоронні функції мала перейняти на себе новоорганізована *Народна міліція*, служити у якій було би покликано чоловіків віком від 18 до 50 років, що були здатними носити зброю. Місцевими комендантами міліції належало призначати лиш знаних націоналістів, які мали призначити на селі: заступника коменданта, коменданта окремого відділу і начальника канцелярії. Усі члени Народної міліції повинні були носити на лівому рамені жовто-блакитні опаски, а як таких не можна було б дістати, то білі опаски з написами «Народня міліція». Комендант одразу ж мав розпорядитися про зібрання усіх громадян певного села й членів міліції та повідомити громаду про проголошення державної незалежності України, а також і про те, що владу на західноукраїнських землях перебирає на себе ОУН, яка й творить іменем Національної Української Держави свій місцевий (у селі, колгоспі, фабриці тощо) виконавчий правоохоронний орган – Національну міліцію.

Першочерговими мали стати застереження поліційного характеру, а саме:

1) аж до дальшого розпорядження не вільно було нікому без дозволу виходити поза межі села (місцини, колгоспу, фабрики тощо);

2) на терені села (місцини, колгоспу, фабрики тощо) можна було вільно пересуватися лише від сходу до заходу сонця (такий комендантський час та його годинникові рамки встановлювався б в залежності від пори року);

3) не вільно було, без дозволу команди Народної міліції, вивозити з села (місцини, колгоспу, фабрики тощо) нічого, зокрема, й харчових продуктів;

4) усю зброю належало зложити до Народної міліції протягом 24 годин;

5) усі мешканці села (місцини, колгоспу, фабрики тощо), що прибули туди після 17 вересня 1939 р. (тобто – після нападу СРСР на Річ Посполиту) мусили протягом 24 годин зголоситися до команди Народної міліції (зокрема, для шести західноукраїнських областей оголошення виглядало би так: хто по 17 вересня 1939 року прибув тут з-за Збруча; для Чернівецької та Аккерманської областей так: хто по 1 червня 1940 року прибув туди з Східної України);

6) усі євреї мали негайно прибути на команду Народної міліції;

7) усі мешканці зобов'язані були видати (повідомити) команді Народної міліції захованих червоноармійців, енкаведистів, жидів, сексотів, донощиків та взагалі усіх, що прибув до місцини після окупації її Червоною Армією;

8) негайно передати команді Народної міліції усе державне майно, зокрема, військові й харчові припаси;

9) ті, хто володів державними радянськими документами, архівами чи документацією НКВС, або знав про місце їх знаходження, мусив негайно повідомити про це міліцейську команду.

Невиконання вищенаведених вимог тягло за собою супроти винуватців застосування революційних репресій, включно аж до кари розстрілу.

За цими першими заходами слід було приступити до налагодження «правильного» життя, не забороняючи, а навіть, даючи почин громадянам до самоорганізації на усіх ділянках життя, але в душі засад українського націоналізму по напрямних ідеології й програми ОУН(р). Також ставилося завданням налагодити місцеву адміністрацію та, поміж іншим, завершити формування міліції, запровадити охорону села та її алярмову службу (службу подання загальної тривоги).

Окремий відділ міліції мав бути зорганізований та озброєний на військовий лад і скошований, одна чота – 40-50 вояків. Решту людей, що залишилися поза відділом, комендант мусив поділити на станицю (15-20 здорово-го і відважного люду, що становив би кістяк міліції) та членів-добровольців Народної міліції. Станиця Народної міліції могла утримувати постійну погортівлю, нести службу у самому селі і службу стежну, провадити арешти, ревізії, охорону заарештованих. Безпосереднім командантом станиці був заступник команданта Народної міліції села. Члени-добровольці могли займатися своєю звичайною роботою, проте мусили тільки виконувати призначені їм вартові служби під наглядом міліціонерів станиці. Ця служба була обов'язковою.

У східноукраїнських землях, де було запроваджено радянщиною майже суцільну колективізацію, мали би бути організовані найнижчі клітини Народної міліції по поодиноких трудових колективах. У великих промислових колективах окремі станиці Народної міліції мали би створюватися з робітників даного заводу (який націоналізувався) й підлягати безпосередньо вищій команді міліції району, а у великих містах – Народній міліції міста. Так само й по транспортних осередках та більших електростанціях, як, наприклад, Дніпрогес. При цьому мали бути інтерновані й віддані під варту ворожі націоналістичній революції елементи, усі жида та співробітники НКВС-НКДБ, а командант міг забороняти збори та прилюдні імпрези.

На районному рівні Народна міліція мала обрати місцем осідку будинок НКВС або Робітничо-селянської міліції, а до об'єктів, які мусили би бути обсажені міліціантами (сильним окремим відділом) належали: будинки НКВС, РСМ, в'язниць, будинок міського управління та інші державні будівлі, військові об'єкти і магазини, пошта, телефон і телеграф, залізнична станція, залізничні магазини, мости в межах районової місцевості, державний банк та евентуально інші каси, райспоживспілка та усі пункти продажу, магазини з господарчим добром, електростанції, евентуально станції трансформаторів, друкарні, редакції часописів, усі засоби комунікації (перш за все авто і мотоциклети), усі головні виходи з місцевості.

Окремий відділ Народної міліції району мав би чисельність одного військового куреня (батальйону) з 800-900 вояків. Організаційно він би ділився на три сотні стрілецькі, одну сотню кулеметну й кіннотний відділ (50–100 людей). Командантом окремого відділу, як також сотень і чот повинні були бути старшини, як і міліціонерами окремого відділу – люди військові. Тому командант мусив своєчасно притягнути до Народної міліції старшин, підстаршин

і бійців Червоної Армії – українців за походженням. Озброєння відділу відповідало би військовому озброєнню, а обмундирування грало меншу роль, проте обов'язково мала би бути вищезгадана жовто-синя або біла міліційна опаска на лівому рамені. Сили Народної міліції району орієнтовно визначалися у такій пропорції: станиця – 15-20 людей; окремих відділ – 30-50 людей; окремих відділ району – 800-900 людей, а службовців по канцеляриях – в міру потреби.

Районовий комендант, по налагодженні організації Народної міліції, мав приступити до систематичної організації ладу й безпеки в районі, а саме:

- 1) складання списків усіх колишніх працівників НКВС, НКДБ, прокуратури, сексотів, членів КП(б)У тощо;
- 2) складання списків тих громадян, що відзначалися у переслідуваннях й гоніннях українства (в першу чергу йшлося про неукраїнців й уточнювалося – жидів, москалів, поляків);
- 3) здійснення інтернування неукраїнців, які підпадали під попередні дві засади;
- 4) проведення реєстрації арештованих і вивезених більшовиками з даними, коли й куди їх було вивезено (списки мали бути відіслані до обласної команди Народної міліції);
- 5) призначення народного суду, що судитиме проступки, скоєні вже по відступі більшовиків;
- 6) проголошення розпорядження, що за грабіж зі зброєю в руках карою буде розстріл на місці, а за пограбування звичайні винні віддаватимуться під народний суд, присуд якого є не відкличний.

Усі ці розпорядження мусили б виконуватися виважено й за порозуміння з відповідними органами союзників, які мали би бачити в них і свою вигоду і тим самим визнавати їх.

На час облаштування української влади та її зміцнення усталено було і перелік загальних заборон, зокрема:

- 1) мало бути обов'язково встановлено поліцейну годину (комендантський час);
- 2) заборонялося би влаштування прилюдних зборів, вічей, сходин, театральних та кіннотних вистав і взагалі усіх прилюдних вистав;
- 3) заборонялося б організування будь-яких комітетів, політичних партій, делегацій тощо;
- 4) призупинялося б навчання у всіх школах аж до відміни такого наказу;
- 5) шкільні будинки належало перепідпорядкувати у розпорядження команди Народної міліції, заборонялося друкування будь-яких часописів, листочок, брошур, книг тощо.

Порушення ж котрого-небудь з вищевказаних наказів мало тягти за собою посилення репресій відповідно до революційного порядку.

За подібною логікою організувалася й Народна міліція в обласному місті, якими вважалися, переважно, пункти з населенням поверх 100 тис. осіб. На той час налічували 23 обласні міста, з яких з населенням: поверх 500 тис. – 3 міста, поверх 100 тис. – 9 міст, поверх 50 тис. – 7 міст й з населенням нижче 50 тис. осіб – 4 міста (усі вони – на західноукраїнських теренах). Крім того, було тоді в Україні ще 8 міст необласного значення з населення більш як 100 тис. мешканців (усі – в Центральній промисловій окрузі «Донбас – Кривий Ріг»).

Обласний командант задля опанування містом мав зачинати свою діяльність від згуртування навколо себе бойової групи людей з робітників, колишніх бійців Червоної Армії та міліціонерів-українців, а також з людей, стягнених з провінції. Вони мали б обсадити централю (головне управління) НКВС і НКДБ в місті та одну з друкарень (бажано друкарню обласного щоденника). Якщо ж у місті вже були б союзницькі (німецькі) війська, планувалося негайно зголоситися до їхнього командування з повідомленням, що ОУН перебирає на себе організацію Народної міліції в місті та області з метою збереження ладу й просить піти назустріч українському державному самоврядуванню, визнаючи еwentуально його зв'язкового старшину. По цьому командант мусив би зібрати навколо себе українців й зобов'язати усіх чоловіків-українців віком від 18 до 50 років (без огляду на професію) вступити до лав Народної міліції (перший мобілізаційний етап повинен був бути закінчений протягом двох днів).

Боївки мали опанувати Головним управлінням НКВС і НКДБ, відділенням Робітничо-селянської міліції, обласним комісаріатом і окремим відділеннями НКВС, державними урядовими установами, тюрмою, будівлями КП(б)

У і ВЛКСМ, господарчими установами (банками, кооперативними центральними, магазинами і пунктами продажу), електростанціями, газостанціями, водогонами, осередками транспорту (трамвайними депо, залізничними та автобусними станціями), мостами й тунелями, летовищами (якщо вони не обсажені військом), військовими складами і промисловими заводами тощо. Не було лише розпоряджень на випадок, коли усі ці об'єкти уже опановані німцями, які й чути нічого не схотіли би про українську владу...

Для захоплення вищевказаних споруд відділами Народної міліції, місто би поділялося на райони (за ознаками колишніх відділень комісаріатів), до кожного з яких призначався командант з міліцейським відділом чисельністю від потреби у 100-150 осіб. Передбачалося, що служба міліціонера мала би тривати, в залежності від кількості міліціонерів, аж до 16 годин на добу (8 годин на стійці й 8 годин у поготовлі). Команда міста творила з частин міліціонерів постійний запас Народної міліції міста в числі однієї сотні «Окремого відділу» (150-200 бійців), яку не залучали до вартової служби.

Бюро команди Народної міліції великого міста повинно було мати наступні відділи:

1. Секретаріат (вів би внутрішні справи команди, приймав би і видавав листи, редагував відозви, накази, інструкції, видавав би посвідки, виказки тощо).

2. Господарський (вів би господарку Народної міліції міста).

3. Паспортовий (видавав би населенню перепустки й паспорти).

4. Слідчий (вів би слідство у кримінальних і політичних справах).

5. В'язниця й табір інтернованих.

6. Мешканевий (проводив би ревізію і поділ мешкань та осередків бюро).

7. Санітарний (видавав би санітарні приписи для міста та стежив би за їх виконанням).

8. Руху (кермував би вуличним рухом).

Командант Народної міліції міста у порозумінні з військовою командою видавав би розпорядження щодо поліційної години (комендантського часу), руху в місті та подорожування (Рябенко, с. 2018).

Так, наприклад, на першу декаду серпня 1941 р. Народна міліція Львова складалася з:

✓ Миського комісаріату (міської команди) – 25 співробітників (комісар – Є. Врецьона, заступник комісара – І. Вітушинський).

✓ І комісаріату – 64 міліціонера (комісар – О. Паньків, заступник комісара – М. Шепарович).

✓ II комісаріату (поділений на 3 ревіри [дільниці]) – 4 співробітники без урахування співробітників 3 ревірів (комісар – І. Небола, заступник комісара – І. Ткачук): I ревір – 24 співробітники (командант – І. Ліщинський, заступник коменданта – Б. Ковзанюк); II ревір – 16 співробітників (коман-

дант – К. Гарасюк, заступник команданта – М. Козаченко); III ревір – 16 співробітників (командант – С. Козіцький, заступник команданта – І. Гаврилко).

✓ III комісаріату – 84 співробітники (комісар – Я. Левицький, заступник комісара – Р. Вінницький).

✓ IV комісаріату – 57 співробітників (комісар – М. Харкевич, заступник комісара – В. Лялюк); Слідчого відділу – 45 співробітників (керівник – В. Турковський); В'язничної сторожі – 28 співробітників (завідувач тюрмою – П. Химич, заступник завідувача – П. Гавриш) (Рябенко, с. 2018; Держархів Львівської обл., ф. р. 12, оп. 1, спр. 149).

*Міліціонер львівської Народної міліції
(оригінал зберігається в архіві Центру
досліджень визвольного руху)*

По опануванні становищем в обласному центрі, командант мусив би взятися до організації Обласної команди Народної міліції, хоча й формально та започатковувала свою діяльність рівночасно з організаційними заходами в місті. Основними моментами, попри традиційні формальні, для початку урядування обласного команданта визначалися такі:

1) на місце свого урядування слід було вибрати будинок обласної РСМ, а на будівлі вивісити державний прапор і вмістити напис: «Обласна команда Народної міліції в ...»;

2) особисто відвідати команданта міста союзної армії (німецької, румунської тощо) й повідомити його про зорганізування Народної міліції, де є її бюро та узгодити з ним форму співпраці;

3) призначити свого заступника й команданта Народної міліції міста і повідомити про це військове командування;

4) зорганізувати негайно кур'єрську чоту на автах і мотоциклах, нав'язати зв'язок з містами, районами і столицею;

5) виготовити відповідні печатки для Обласної міліції, команд міст і районів та розіслати їх кур'єрами по області;

6) підпорядкувати собі друкарні та процес друкування відозв і розпорядків;

7) реквізувати для свого розпорядження автопарк, аби згодом, в міру потреби, розподілити його по іншим урядам (в жодному разі не допускати, щоби приватні особи, чи навіть державні або господарчі інституції, розпоряджалися засобами комунікації;

8) перешкодити в корені усіякій політичній ініціативі в роді закладання різних народних комітетів, політичних партій, зокрема, перешкодити діяльності експозитур різних емігрантських угруповань. Під час першого періоду організування Української Держави єдиною допустимою і легальною езекутивною була би створювана ОУН Народна міліція. Лише опісля опанування ситуацією в місті чи місцині, Народна міліція могла допустити до відновлення державного, самоврядного та господарського апарату (утім, той перехідний період, звісно ж, не мав би тривати довго, в залежності від становища);

9) задушити у зародку всяку спробу чужинецького елементу в Україні проявити себе будь-як організовано (у часі національної революції не сміло бути жодної толерантності супроти давнього займанця, надто – до проявів білогвардійщини). Ставлення ж до національних меншин згодом мав би врегулювати законодавчим шляхом уряд Української Держави.

Обласний командант мав zorganizувати у ввіреній йому території Окремий відділ Народної міліції в чисельності одного куреня, забезпечити його вишкіл, здисциплінування та озброєння на чолі з відділовим командантом. Обласна ж команда Народної міліції формувалася би з наступними відділами:

1. Персональний (мав вести персональні справи членів Народної міліції, перевіряти їх політичне минуле тощо).

2. Організаційний з підвідділами: а) мобілізаційний; б) вишкільний; в) озброєння і вивінування.

3. Політичний (аналог радянського управління НКВС, тобто – політична поліція, що творила окремий апарат Таємної державної поліції).

4. Порядковий (забезпечував би лад і порядок в області за допомогою апарату Народної міліції у містах і селах, колгоспах і фабриках чи заводах; відділові підлягали би безпосередньо районіві й міські команданти Народної міліції).

5. Оперативний (мав організувати і диспонувати розташуванням та вжиттям оперативних відділів Народної міліції).

6. Охорони (формував би окремі відділи для охорони промислових об'єктів, залізниць тощо).

7. Реєстраційний (вів би дактилоскопічне й фотографічне бюро та реєстраційні листки-картотеку злочинців).

8. Секретаріат з підвідділами: а) протокольний, що приймав би листи й вів би їхній реєстр; б) господарсько-фінансовий, що вів би касу й господарські справи обласної команди; в) пропаганди – провадив би цензуру часописів, вів би пропаганду за вступ до лав Народної міліції.

Після ж завершення формувань усіх регіональних підрозділів Народної міліції, її подальша організаційна перебудова вже мала відбуватися за інструкціями та наказами Українського національного уряду. Але за усіх умов основні принципи організації та діяльності Народної міліції Української Держави полягали у таких догматах: Народна міліція має бути організо-

ваною формою націоналістично-революційних сил України; бути однією з перших форм організації націоналістично-революційних сил, керованих Революційним Проводом ОУН; мусить в корені душити спроби виявлення асоціальних чужо-національних (московських і польських) й протинаціоналістичних сил в Україні; має найдієвіше на початках відновлення Української державності перейняти на себе організацію української збройної сили через створення мережі «окремих відділів»; до лав Народної міліції слід притягати усіх фахівців, що могли б бути корисні для національно-революційної та державної справи; москалі і поляки є виключені за будь-яких умов від служби в Народній міліції (армія та органи влади союзника мали бачити й власну користь в існуванні української Народної міліції); обласний командант має вести організацію Народної міліції так, щоби кожної хвилини міг допомогти людьми і матеріалами сусіднім областям. Народна міліція мала забезпечити з першого для чинність ОУН як її військове формування, до поки не будуть цілісно задіяні усі структури та апарати Організації вже як державні органи влади на місцях і по усій країні (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 2, спр. 1, арк. 57–76).

У відозві Крайового Проводу ОУН(р) на МУЗ (матірних українських землях) до українського народу від 1 липня 1941 р. закликалося перейняти до своїх рук усі уряди та усі влади й самому творити основи української державної влади: «Твори Українське військо, Українську державну міліцію, переймай в свої руки транспорт, господарство, школи, вседержавне господарсько-культурне життя» (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 63, арк. 12; спр. 42, арк. 35; ф. 3833, оп. 2, спр. 18, арк. 87). Тож з червня-липня 1941 р. по усій Західній Україні на місцях розпочалося самоорганізування місцевих українських урядів. Ось як, наприклад, виглядала хронологія шляху до Львова й ланцюга проголошень Української державності однією з таких похідних груп ОУН(р). Кордон група перейшла 27 червня біля Динова й того ж дня в с. Воля Володжська було проголошено самостійність Української Держави, переобрано управу колгоспу й створено міліцію. Наступного дня у Бірчі здійснено підготовчі заходи до створення районної та міської управ. 29 червня самостійність України похідна група урочисто проголосила у с. Війську Добромільського району, де також було переобрано управу і створено міліцію.

Наступного дня (30 червня 1941 р.) похідна група прибула до Добромили й розпочала підготовчу роботу до організації української влади. 1 липня о 19.00 в присутності представників німецького війська на маніфестації було проголошено Акт самостійності. Не маючи розпоряджень з вище, окупаційна влада міста розгублено сприймала перебрання цивільної влади українцями (ввечері того дня на урочисте прийняття для німецьких старшин навіть прибуло 2 генерали і близько 30 штабних офіцерів). ОУНівська група покинула місто вночі, залишивши др. Логуша у якості голови міської управи. Ним й було проведено заходи для остаточної організації міської та районної

управ, а 4 липня було реорганізовано міліцію (командантом став член ОУН Манько) (Відновлення..., 2001, с. 48–49).

Подібним чином відбувалися події й в інших місцинах. Відомо, наприклад, що комендатом Рівненської обласної Української Народної міліції був О. Грабець, а міської – Ф. Заборовець. Станом на середину–кінець липня 1941 р. українську державність було проголошено на усіх українських землях, звільнених від радянської окупації, а саме у всіх західноукраїнських областях, в Житомирській та частинах Кам'янець-Подільської і Київської областей. Так, наприклад, 29 липня 1941 р. під патронатом Обласної Екзекутиви ОУН(р) було створено Кам'янець-Подільську обласну управу. Закладено було й обласну народну міліцію з 14 чоловіків (передбачалося довести її склад до 100 озброєних осіб), яку очолили: В. Зброжик (обласний командант), Карасевич (заступник команданта), К. Роснецький (секретар), Я. Щегрин (муштровий референт). Крім того, при міській управі Кам'янець-Подільського мала бути організована охоронна сторожа у складі 20 осіб (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 15, арк. 54–55).

Обласні державні управи поділялися на окружні, окружні управи – на районні (повітові), районні управи – на сільські. Порядок у районі мала підтримувати Народна міліція на чолі з комендантом, що підпорядковувався повітовій Команді міліції. По селах організовувалися станиці Народної міліції, підпорядковані районному командантові Народної міліції (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 15, арк. 52; спр. 27, арк. 1–2). Подекуди, як наприклад, у Краснянському районі, його голова О. Галиш своїм Обіжником № 1 від 3 липня 1941 р., повідомляючи про творення молоді Української Держави, між іншим, наказував сільським головам району «творити по селах Відділи Народної Оборони /Січові Стрілці/» до якої мали належати «люди від 35-ть літ в гору» (Держархів Львівської обл., ф. р. 87, оп. 1, спр. 1, арк. 46).

Відділи місцевого самоврядування, в разі потреби, мали скористатися допомогою міліції (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 27, арк. 1–2). Як можна побачити із витягу з протоколу № 1 зборів голів і секретарів громад, які відбулися в Лопатині 23 липня 1941 р., обов'язки голови і секретаря сільських управ мали певне регламентування. Так, у протоколі зазначалося, що голова і секретар «мають всі справи полагоджувати совісно і точно». Голова управи був її господарем і представником, йому підпорядковувалися секретар, усі члени комісії управи та громадські працівники, а також народна міліція. Голова управи був відповідальним за порядок та усі справи на селі (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 15, арк. 67). Щодо правопорядку, скажімо на Радохівщині, то окружна управа наказувала головам сільських управ перевірити чи в часі військових дій не було пограбовано чогось з приватного майна. У випадку виявлення подібного міліції мав бути виданий наказ розшукати пограбоване майно і повернути власникам. Командантам станиць доручалося простежити чи були і які саме чужинці на території їхніх сіл й подати відомості про них до окружної управи, а небезпечних для держави заарешту-

вати на місці (самочинних судів не дозволялося) (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 15, арк. 91–92).

У центральних же і південно-східних областях, на похідні групи ОУН(р) очікували інші умови, інакша, ніж у підпольській Україні, трансформована комуністичним терором, народна свідомість. Заляканість людей вражала прибулих оунівців. Так, наприклад, 13 липня 1941 р. в Інформаційному листку для учасників Південної похідної групи ОУН(р) застережливо повідомлялося про цілковиту інертність українського населення на південний схід від Збруча: «Міліції не організують. Ждуть на наказ (“Як нам скажуть, то зробимо”, а хто має дати цей наказ, не знають). Управи не організують, рівно ж ждуть на наказ. Своїх думок не висказують. [...] Загально можна характеризувати населення так (на основі заподаних інформацій цілковита інертність, брак віри в зміну перестрашення, при звичаєння все робити на наказ згори)» (Відновлення..., 2001, с. 71–72). Звітуючи про стан справ у Центральній Україні, провідник похідної групи ОУН(р), що рухалася через Житомир на Київ, повідомляв наприкінці липня 1941 р., що «відношення німців є абсолютно вороже проти того, щоби на теренах східних і осередних земель діяли в якийсь спосіб члени організації», примусово змінювали призначених оунівцями голів місцевих управ чи комендантів міліції, забороняли писати на привітальних брамах написи, такі як, наприклад, «Хай живе організація ОУН, Степан Бандера, Самостійна Україна» тощо, «відтак забороняють писати навіть «Вільна Україна», а кажуть писати “Звільнена”» (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 14, арк. 45–47).

Попри це, як доповідав С. Бандері І. Климів («Легенда»), з 200 районів Буковини, Галичини і Волині ОУНівці перебрали владу у 187 районах, тобто у 3 тисячах 300 населених пунктах. Він також зазначав, що наказ про запровадження української державної влади на засадах ОУН(р) виконали майже усі друзі по усіх західноукраїнських землях і частково у східноукраїнських, а загалом у 213 районах (Украинские националистические..., 2012, с. 388). Влітку ж 1941 р. наказом Крайового Проводу українських націоналістів на матірніх українських землях і начальника Команди Української Революційної Армії І. Климів («Є. Легенди») було оголошено «повстання на всіх українських землях самостійної соборної Української держави» й про те, що «Укр. Нац. Армія перебирає під свою руку: а) Охорону кордонів Української держави перед зовнішнім ворогом та боротьбу з ним. б) Охорону й безпеку діяння Української державної влади. в) Охорону життя, праці й майна громадян Української держави» (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 41, арк. 8).

Проте існувала й інша, паралельна дійсність, що руйнувала не лише перші паростки сталості суспільно-господарського ладу у підконтрольних українським місцевим органам влади місцинах, а й заперечувала саме утвердження Української Держави у її зародку – факт німецької військово-адміністративної окупації (чи союзницькими гітлерівцям військами) українських земель та цілковите заперечення права українців на власну дер-

жавність політичною верхівкою німецького Райху (власне, особисто А. Гітлером), а також союзницькими Берліну сусідніми режимами у Братиславі, Будапешті та Бухаресті. Так, наприклад, вже 2 липня начальник Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) таємно доповідав у Берлін, що «елементи групи Бандери» організували у Львові під керівництвом Я. Стецька та І. Равлика українську Народну міліцію й започаткували роботу магістратського бюро. При цьому, на противагу бандерівцям, німецькою айнзацгрупою було створено своє «українське і політичне самоуправління міста», додаючи, що «дальші заходи проти групи Бандери, а особливо проти Бандери особисто знаходяться у стадії підготовки. Вони будуть проведені якнайшвидше» (Україна в Другій світовій..., 1997, с. 92).

Слід зауважити, що нормальному функціонуванню українських управ усіх ступенів великі перешкоди все ж таки чинилися з боку німецьких і мадярських військових чинників (ортс- і штадткомендатур). Часто траплялися випадки, коли, незважаючи на існування місцевих (сільських чи містечкових) українських управ, німецькі й мадярські військові коменданти уповноважували організовувати місцеву державну адміністрацію (до міліції включно) польські елементи, особливо це траплялося на терені Тернопільської області.

Утім, найбільший безлад створювався в питанні організації й в роботі міліції через те, що у кожному районі, окрузі та області німецькі військові власті по різному ставилися до цієї справи. Особливо щодо проблеми озброєння міліції та її компетенції щодо прав арештовувати, здійснювати обшуки, вести слідство тощо. В одних районах міліції дозволялося носити зброю, в інших – заборонялося, тож у більшості районів українська народна міліція діяла беззброєно. Українській міліції також суворо заборонялося здійснювати арешти, що створювало ненормальний стан й спонукало ворожі до українців чинники ставати до організації збройної антиукраїнської боротьби з кривавими наслідками (як, скажімо, у с. Мелна чи у повіті Рогатин). Відтак українська міліція була неспроможною вести ефективну війну з диверсійними більшовицькими загонами у деяких районах й у лісистих теренах.

Відновлювали свою діяльність й польські підпільні організації, які влаштовували вишкільні курси, військові вправи, використовуючи для цього колишніх польських старшин, що прибували в українські місцевості услід за угорськими військами. Траплялися випадки, коли українська міліція викривала зброю у польського населення, проте у відповідь з подачі польських поміщицьких кіл мадярські військові підрозділи роззброювали українську міліцію (як це було, наприклад, у с. Ходачків, у повіті Тернопіль) (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 15, арк. 8–12). 1 серпня у Винниках на тютюновій фабриці українська міліція викрила польську терористичну організацію та антиукраїнські листівки, у Гишках та у Вирнях поляки поздирали з урядових будівель українські прапори, після чого вчинили замах на українсько-

го мільйонера. І усе це творилося при покритті гестапо, яке навіть прилюдно побивало українську міліцію (як то було 6 серпня у Винниках) (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 15, арк. 50).

На терені Станіславської області від українських державних управ маляри вимагали складення їм присяги вірності, на що отримали категоричну відмову. Маляри окупували усю Гуцульщину та Підгір'я аж по Дністер. На цих теренах угорські війська (у яких було багато поляків, що зголосилися до угорської армії після 1939 р.) забороняли зображення тризуба під загрозою репресій (арештів і розстрілів), по селах тривало цілковите роззброєння української міліції, практикувалося побиття селян тощо (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 15, арк. 74). Щоправда, тривало й протистояння мельниківської та бандерівської організацій. Так, наприклад, бандерівці, збуривши людей, вигнали представників ОУН(м) із зали під час зібрання робітників у Львові, а у Рогатинському повіті бойовики бандерівської ОУН ліквідували організаційну мережу мельниківців та створену ними районну управу (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 15, арк. 8–12). У відповідь на центральних теренах України мельниківці за допомогою СД та гестапо роззброювали бандерівців, перебирали провід міліцією й змушували підписувати заяву з відмовою працювати з бандерівцями тощо (ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 14, арк. 10, арк. 11).

Зрештою вирішальною щодо державотворчих та самоврядних зусиль ОУН(р) виявилася позиція офіційного Берліна та особисто фюрера Німеччини. А. Гітлер, як стверджував В. Горбовий, дізнався про установчі державотворчі збори у Львові 2 липня й розпорядився розпустити український уряд (УДП), провідників заарештувати, а їхніх співробітників взяти під суворий нагляд і контроль Головного управління безпеки III Райху (RSA) (Українське державотворення..., 2001, с. 477). Водночас начальник поліції безпеки і СД Відділу IVA повідомляв 2 липня 1941 р. до Берліна, що Штаб оперативної групи В 17-ї Армії прибув до Львова 1 липня о 5-й годині ранку й розмістився в колишній штаб-квартирі НКВС і що з проголошенням Української державності члени «групи Бандери» під керівництвом Я. Стецька та І. Равлика зорганізували міліцію й відновили бюро муніципальної ради. На противагу бандерівцям німці негайно запровадили в місті українське і політичне самоврядування та розпочали підготовку до щонайвидших заходів проти бандерівців загалом й самого С. Бандери зокрема (Україна в Другій світовій..., 1997, с. 265).

Спецслужби (гестапо і СД) звітували з Генеральної губернії до Берліна також, що «Айнзацгрупа Б повідомляє 2 і 3 липня [19]41 р. про спроби національно настроєних українців під керівництвом Бандери проголошенням Української республіки та створенням міліції поставити німецькі власті перед доконаним фактом» і що «Бандера, щоб утвердити себе як вождя українського визвольного руху, утворив Український Національний Комітет» (Україна в Другій світовій..., 1997, с. 100). При цьому німецька розвідка ак-

тивно стежила через своїх інформаторів за керманичами та членами ОУН(р) й, зокрема, вже 12 липня 1941 р. начальник Поліції безпеки і СД у Кракові таємно повідомляв (в т. ч. й оперативну групу «С»), що актив бандерівців чисельністю близько 30 осіб було спрямовано до Києва з завданням якомога швидше створити у місті український уряд, подібно до того, як це було зроблено у Львові, а також заявити про нього по столичному радіо (Российский государственный военный архив, ф. 500к, оп. 2, спр. 229, арк. 37). Крім того, як видно з таємного повідомлення начальника Поліції безпеки і СД Відділу ІVА Реферата 1 СС (№ 23) від 15 липня 1941 р., німецькі керівні (як і угорські) кола в Україні відкидали й ігнорували С. Бандеру та Я. Стецька, проте на перших порах стримано ставилися до формування ними окружних органів влади і самоврядування (рішуче заперечуючи проти ОУНівської міліції та бургомістрів), вважаючи, що формування українського уряду відбуватиметься за узгодженням з Берліном. При цьому зазначалося, що 11 та 12 липня усі українські партійні угруповання Львова, включно з прихильниками ОУН(м), однак окрім групи Бандери, запевнили VO ОКВ (капітана проф. Коха) і висловили свою лояльність щодо німецької влади. ОУН(р) же висунула вимогу внести ясність щодо позиції Райху з питання майбутнього України (її державної незалежності). У відповідь д-р Кох заявив, що рішення щодо Української державності може приймати лише фюрер. Більше того, німецький представник додав, що за необхідності потрібну роботу з будівництва нового суспільства можна провадити і без бандерівської ОУН (Украинские националистические..., 2012, с. 373).

5 липня у Кракові на німецький допит до державного секретаря (Staatssekretär) уряду Генеральної губернії Й. Бюглера (Bühler) вогтре було викликано С. Бандеру та членів президії УНК, де їм було оголошено про негативне ставлення німців до Акту проголошення відновлення Української Держави. Після вищезгаданої розмови гестапо взяло С. Бандеру під домашній арешт у столиці Німеччини від 6 липня (Российский государственный военный архив, ф. 1699к, оп. 1, спр. 229, арк. 8), а згодом відправило до тюрми у Берлін на Принцрегентенштрассе. Вже 7 липня 1941 р. командування 17-ї німецької армії (група Іс/АО) видало розпорядження для військових інстанцій щодо організації української самооборони і підлеглого самоврядування в районі оперативних дій армії. Вказувалося на потребу призначення у всіх селах, громадах і містах бургомістрів з антибільшовицькими настроями української національності з можливістю їхнього відкликання, а також створення у Східній Галичині підлеглих німцям й лояльних до них місцевих об'єднань самооборони з осіб української національності. На українців же на схід від Збруча таке розпорядження не розповсюджувалося.

При цьому варто наголосити, що усі ці заходи запроваджувалися в тому числі й в протидію зусиллям ОУН(р) та УДП щодо установаження власних органів самоуправління на звільнених від радянських окупантів теренах. Зокрема у зазначеному армійському розпорядженні окремо наголошувало-

ся, що слід перешкоджати прагненням українців до політичної самостійності та утворення української національної держави, а також створенню української армії (Украинские националистические..., 2012, с. 361). Своєю чергою МЗС Німеччини 10 липня через легаційного радника Гросскопфа передало до Абвера II таємну директиву, яку через ОКВ наказом було надіслано у групу військ «Південь» щодо невизнання УДП і заборони діяльності ОУН(р) (Украинские националистические..., 2012, с. 366–367). Ланцюгово відбулася низка арештів провідних та місцевих діячів ОУН(р). Масові арешти відбулися у Кракові, Львові й по усій Західній Україні (Гай-Нижник, П. 2016).

У наступні два роки німцями було заарештовано й убито 80% керівного складу ОУН(р) (Torzecki, R. 1972, с. 247; Літопис нескореної..., 1997, с. 79–97). Загалом було схоплено близько півтори тисячі націоналістів, частину з яких кинуто до концтаборів, львівських та інших місцевих тюрем, сотні було повішено і розстріляно. Масових облав зазнали осередки в Центральній та Східній Україні. У листопаді 1941 р. перед Абвером було покладено завдання придушити увесь український націоналістичний рух (Україна і Німеччина..., 1993, с. 117). Так німецькими окупантами практично було знищено процес відновлення національного самоврядування та спробу відродження Української Держави.

Висновки. У травні 1941 р. революційний провід ОУН розробив окрему інструкцію щодо організації Служби безпеки та Народної міліції (самооборони). Тож, як тільки німецька армада рушила на СРСР, структури ОУН були готові розпочати опанування західноукраїнських територій, звільнених від комуністів-більшовиків. На очищеній від ворога території мали бути організовані міліція, воєнізовані організації та стабільні військові частини. Паралельно створювалися всі державні інституції, суди, різні громадські установи, необхідні для нормального функціонування державного життя, для організації постачання військ, шпиталів, служб зв'язку, фінансових урядів тощо. 30 червня відповідним Актом було проголошено відновлення Української Держави та створення її уряду – Українського Державного Правління на чолі з Я. Стецьком. Завданням членів революційної ОУН було захоплення всієї влади в країні по всій її вертикалі та горизонталі.

Правоохоронні функції мусила б взяти на себе новоорганізована Народна міліція, до якої мали закликати чоловіків віком від 18 до 50 років, здатних носити зброю. Місцеві командири Народної міліції мали призначати на посади в сільській місцевості лише відомих і свідомих націоналістів: заступника коменданта, коменданта окремого відділу та начальника штабу. Усі члени Народного міліції повинні були носити синьо-жовті пов'язки на лівому передпліччі, а якщо такі не можна було отримати, то білі пов'язки з написом «Народна Міліція».

Однак А. Гітлер не бачив у геополітичній стратегії Німеччини незалежної Української Держави. В результаті відбулася низка арештів провідних

та місцевих діячів ОУН. Масові арешти було здійснено у Кракові, Львові та по всій Західній і Правобережній Україні. Протягом наступних двох років німці заарештували та вбили 80% керівництва ОУН(р). У листопаді 1941 р. Абверу було доручено придушити весь український націоналістичний рух. Таким чином, німецькі окупанти практично знищили процес відновлення національного самоврядування та спробу відродити Українську Державу. Утім, боротьбу за українську державність незабаром продовжить Українська Повстанська Армія...

Список використаних джерел і літератури:

- Відновлення Української держави в 1941 році. Нові документи і матеріали.* (2001). Київ: Українська видавнича спілка, 198 с.
- Гай-Нижник, П.** (2015). Відновлення Української Держави Актом 30 червня 1941 р. *Держава у теорії і практиці українського націоналізму: матеріали VI всеукр. наук. конф.*, м. Івано-Франківськ, 26–27 червня 2015 р. Івано-Франківськ: Місто НВ, 52–67.
- Гай-Нижник, П.** (2020). *Українська Держава: суспільно-політична модель і соціально-економічний лад в теорії та ідеології ОУН-б (1940–1990 рр.)*. Київ: Крок, 432 с.
- Гай-Нижник, П.** (2016). Ставлення вищого керівництва німецького Райху до Акту проголошення відновлення Української Держави у 1941 р. й військово-політична тактика Проводу ОУН(р) у 1941–1943 рр. *Гілея*, (110), 71–81.
- Гай-Нижник, П. П.** (2015). Українська Держава: історична dokonаність і розвіяна паралельна дійсність (Акт 30 червня та революційне державотворення під проводом ОУН(р) у 1941–1942 рр. як вияв національного чину та символ суверенних прагнень українського народу). *Гілея*, (98), 49–65.
- Гай-Нижник, П. П.** (2016). Організація та повноваження місцевих органів урядування відновленої Української держави після проголошення Акту 30 червня 1941 року. *Гілея*, (112), 51–60.
- Державний архів Львівської області.
- Кентій, А. В.** (1998). Нариси історії Організації українських націоналістів (1929–1941 рр). Київ: Ін-т історії України НАН України, Головне архівне управління при КМ України, Центральний державний архів громадських об'єднань України, 200, [1] с.
- Книш, З.** [б. р.] *Розбрат. Спогади й матеріали до розколу ОУН у 1940–1941 роках*. Торонто: Срібна Сурма, 431 с.
- Літопис нескореної України: Документи, матеріали, спогади.* (1997). (Т. 2). Львів, 302 с.
- ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 р.* (1955). Б. м., 371 с.
- ОУН в 1941 році. Документи.* (2006). (Ч. 1). Київ: Ін-т історії України НАН України, 336 с.
- Папирляк, І.** (2003). Державне будівництво в планах ОУН (травень 1941 року). *Київська старовина*, 2, 90–113.
- Російський государственный военный архив.
- Рябенко, С.** (2018). Українська міліція Львова: «бандерівська» чи «робітничо-селянська»? *Історична правда*. 30 червня [Online]. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2018/06/30/152654/> (дата звернення: 30.06.2019).
- Сергійчук, В.** (2001). Акт 30 червня як символ українського самостійництва. *Відновлення Української держави в 1941 році. Нові документи і матеріали*. Київ: Українська Видавнича Спілка, 5–18.

Стецько, Я. (1967). 30 червня 1941: Проголошення відновлення державности України. Торонто, Нью-Йорк, Лондон, 465 с.

Стецько, Я. (1986). *Спогади (Відредагований текст розмов достойного Ярослава Стецька з д-ром Анатолієм Бердієм, переведених і записаних на 12 касетках від 17 до 23 червня 1985 року)*. Б. м., 61 с.

Стецько, Я. С. (1967). 30 червня 1941. Проголошення відновлення державности України. Лондон, 462 с.

Трохимович, В. (2007). Державотворчі ідеї Проводу ОУН в Україні (1940-1950). *Український визвольний рух*, (10). Львів, 299–312.

Україна в Другий світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. (1997). (Т. 1). Львів, 382 с.

Україна і Німеччина у Другій світовій війні: зб. док. (1993). Париж, Нью-Йорк, Львів, 658 с.

Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы. (2012). (Т. 1: 1939-1943). Москва: Российская политическая энциклопедия, 878 с.

Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: зб. док. і матеріал. (2001). Львів; Київ: Літературна агенція «Піраміда», 605 с.

Центральний державний архів вищих органів влади і державного управління України.

Torzecki, R. (1972). *Kwestia ukraińska w polityce III Rzeszy 1933-1945*. Warszawa, 376 s.

References:

Vidnovlennia Ukrainskoi derzhavy v 1941 rotsi. Novi dokumenty i materialy [Restoration of the Ukrainian State in 1941. New Documents and Materials] (2001). Kyiv: Ukrainka vydavnycha spilka, 198 s. [in Ukrainian].

Hai-Nyzhnyk, P. (2015). Vidnovlennia Ukrainskoi Derzhavy Aktom 30 chervnia 1941 r. [Restoration of the Ukrainian State by the Act of June 30, 1941]. *Derzhava u teorii i praktytsi ukraïnskoho natsionalizmu: materialy VI vseukr. nauk. konf.*, Ivano-Frankivsk, 26–27 chervnia 2015 r. Ivano-Frankivsk: Misto NV, 52–67. [in Ukrainian].

Hai-Nyzhnyk, P. (2020). *Ukrainska Derzhava: suspilno-politychna model i sotsialno-ekonomichnyi lad v teorii ta ideologii OUN-b (1940-1990 rr.)* [Ukrainian State: socio-political model and socio-economic system in the theory and ideology of the OUN-b (1940-1990)]. Kyiv: Krok, 432 s. [in Ukrainian].

Hai-Nyzhnyk, P. (2016). Stavlennia vyshchoho kerivnytstva nimetskoho Raikhu do Aktu proholoshennia vidnovlennia Ukrainskoi Derzhavy u 1941 r. y viiskovo-politychna taktyka Provodu OUN(r) u 1941-1943 rr. [The attitude of the top leadership of the German Reich to the Act of Proclamation of the Restoration of the Ukrainian State in 1941 and the military-political tactics of the OUN (r) leadership in 1941–1943]. *Hileia*, (110), 71–81. [in Ukrainian].

Hai-Nyzhnyk, P. P. (2015). *Ukrainska Derzhava: istorychna dokonaniist i rozviiana paralelna diisnist (Akt 30 chervnia ta revoliutsiine derzhavotvorennia pid provodom OUN(r) u 1941-1942 rr. yak vyivai natsionalnoho chynu ta symbol suverennykh prahnen ukraïnskoho narodu)* [Ukrainian State: Historical Perfection and Dispelled Parallel Reality (June 30 Act and Revolutionary State-Building under the OUN(r) in 1941-1942 as a Manifestation of National Order and a Symbol of Sovereign Aspirations of the Ukrainian People)]. *Hileia*, (98), 49–65. [in Ukrainian].

Hai-Nyzhnyk, P. P. (2016). Orhanizatsiia ta povnovazhennia mistsevykh orhaniv uriaduvannia vidnovlenoi Ukrainskoi derzhavy pislia proholoshennia Aktu 30 chervnia 1941 roku

[Organization and powers of local governments of the restored Ukrainian state after the promulgation of the Act on June 30, 1941]. *Hileia*, (112), 51–60. [in Ukrainian].

Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region]. [in Ukrainian].

Kentii, A. V. (1998). *Narysy istorii Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv (1929-1941 rr)* [Essays on the history of the Organization of Ukrainian Nationalists (1929-1941)]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, Holovne arkhivne upravlinnia pry KM Ukrainy, Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy, 200, [1] s. [in Ukrainian].

Knysh, Z. [b. r.] *Rozbrat. Spohady y materiialy do rozkolu OUN u 1940–1941 rokakh* [Discord. Memoirs and materials for the split of the OUN in 1940–1941]. Toronto: Sribna Surma, 431 s. [in Ukrainian].

Litopys neskorenoi Ukrainy: Dokumenty, materialy, spohady [Chronicle of Unconquered Ukraine: Documents, Materials, Memories]. (1997). (Vol. 2). Lviv, 302 s. [in Ukrainian].

OUN v svitli postanov Velykykh Zboriv, Konferentsii ta inshykh dokumentiv z borotby 1929-1955 r. [OUN in the light of the resolutions of the Great Assemblies, Conferences and other documents on the struggle of 1929-1955]. (1955). B. m., 371 s. [in Ukrainian].

OUN v 1941 rotsi. Dokumenty [OUN in 1941. Documents.] (2006). (Ch. 1). Kyiv: In-istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 336 s. [in Ukrainian].

Patryliak, I. (2003). Derzhavne budivnytstvo v planakh OUN (traven 1941 roku) [State construction in the plans of the OUN (May 1941)]. *Kyivska starovyna*, 2, 90–113. [in Ukrainian].

Rossiyskiy hosudarstvennyi voennyi arkhiv [Russian State Military Archives]. [in Russian].

Riabenko, S. (2018). Ukrainska militsiia Lvova: «banderivska» chy «robotnycho-selianska»? [Ukrainian police of Lviv: "Bandera" or "workers 'and peasants"?]. *Istorychna pravda. 30 chervnia* [Online]. Retrieved from <http://www.istpravda.com.ua/articles/2018/06/30/152654/> [in Ukrainian].

Serhiichuk, V. (2001). Akt 30 chervnia yak symvol ukrainskoho samostiinytstva [The act of June 30 as a symbol of Ukrainian independence]. *Vidnovlennia Ukrainskoi derzhavy v 1941 rotsi. Novi dokumenty i materialy*. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka, 5–18. [in Ukrainian].

Stetsko, Ya. (1967). *30 chervnia 1941: Proholoshennia vidnovlennia derzhavnosti Ukrainy* [June 30, 1941: Proclamation of the restoration of statehood of Ukraine]. Toronto, Niu-York, London, 465 s. [in Ukrainian].

Stetsko, Ya. (1986). *Spohady (Vidredagovanyi tekst rozmov dostoinoho Yaroslava Stetska z d-rom Anatoliem Berdiem, perevedenykh i zapysanykh na 12 kasetkakh vid 17 do 23 chervnia 1985 roku)* [Memoirs (Edited text of conversations of the worthy Yaroslav Stetsko with Dr. Anatoliy Berdiy, translated and recorded on 12 cassettes from June 17 to 23, 1985)]. B. m., 61 s. [in Ukrainian].

Stetsko, Ya. S. (1967). *30 chervnia 1941. Proholoshennia vidnovlennia derzhavnosti Ukrainy* [June 30, 1941. Proclamation of the restoration of statehood of Ukraine]. London, 462 s. [in Ukrainian].

Trokhymovych, V. (2007). Derzhavotvorchi idei Provodu OUN v Ukraini (1940-1950) [State-building ideas of the OUN leadership in Ukraine (1940-1950)]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh*, (10). Lviv, 299–312. [in Ukrainian].

Ukraina v Druhyi svitovii viini u dokumentakh. Zbirnyk nimetskykh arkhivnykh materialiv [Ukraine in the Second World War in Documents. Collection of German Archival Materials]. (1997). (Vol. 1). Lviv, 382 s. [in Ukrainian].

Ukraina i Nimechchyna u Druhii svitovii viini: zb. dok. [Ukraine and Germany in World War II: Collection of Documents]. (1993). Paryzh, Niu-York, Lviv, 658 s. [in Ukrainian].

Ukraynskie natsionalisticheskie orhanizatsyi v hody Vtoroy mirovoy voyny. Dokumenty [Ukrainian Nationalist Organizations During World War II. Documents]. (2012). (Vol. 1: 1939-1943). Moskva: Rossiyskaya politicheskaya entsyklopediya, 878 s. [in Russian].

Ukrainske derzhavotvorennia. Akt 30 chervnia 1941: zb. dok. i material. [Ukrainian state formation. Act of June 30, 1941: Collection of documents and material]. (2001). Lviv; Kyiv: Literaturna ahentsiia «Piramida», 605 s. [in Ukrainian].

Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchikh orhaniv vlady i derzhavnoho upravlinnia Ukrainy [Central State Archives of Higher Authorities and Public Administration of Ukraine]. [in Ukrainian].

Torzecki, R. (1972). *Kwestia ukraińska w polityce III Rzeszy 1933-1945.* Warszawa, 376 s. [in Polish].

Отримано: 10.07.2025

DOI 10.32626/2309-2254.2025-47.298-311

УДК 94(477)«1943/1953»:329.15:2-282.247

ОЛІЦЬКИЙ В'ячеслав – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, вул. Роменська, 87, м. Суми, індекс 40002, Україна (olitskyi@gmail.com)

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5518-5127>

Researcher ID AEG-1120-2022

Scopus Author ID 57848096400

OLITSKYI Viacheslav – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of History of Ukraine, Sumy State Pedagogical University, named after A.S. Makarenko, 87 Romenska Street, Sumy, index 40002, Ukraine (olitskyi@gmail.com)

Бібліографічний опис статті: Оліцький, В. (2025). Агентурно-оперативна діяльність радянських спецслужб у середовищі православного духовенства України в епоху сталінського «конкордату». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (47), 298–311.

АГЕНТУРНО-ОПЕРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ РАДЯНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ У СЕРЕДОВИЩІ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА УКРАЇНИ В ЕПОХУ СТАЛІНСЬКОГО «КОНКОРДАТУ»

Анотація. Мета статті – проаналізувати характер, масштаби та форми агентурно-оперативної діяльності радянських спецслужб у середовищі православного духовенства України в 1943-1953 рр., з'ясувати механізми створення агентурної мережі, принципи її функціонування, типові методи вербування та конкретні завдання,